

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันประเทศไทยจัดว่าได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยหากพิจารณาจากนิยามคำว่า สังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ (United Nations :UN) แล้ว พบว่า ประเทศไทยอยู่ในระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ซึ่งหมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ ๖๕ ปีมากกว่า ร้อยละ๓ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.๒๕๕๗ พบว่า ในช่วงเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา จำนวนรวมของประชากรไทยค่อนข้างจะคงตัวแล้ว คือเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ต่ำมาก ปี ๒๕๕๗ อัตราเพิ่มประชากรอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๐.๕ ต่อปี และมีแนวโน้มว่าจะลดต่ำไปอีก จนถึงขั้นที่ประเทศไทยจะมีอัตราเพิ่มประชากรติดลบในอีกราว ๑๐ ปีข้างหน้า ในขณะที่จำนวนประชากรไทยใกล้จะถึงจุดอิ่มตัวแล้ว โครงสร้างอายุของประชากรกลับเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประชากรไทยจากที่เคยเยาว์วัยในอดีตได้กลายเป็นประชากรสูงวัยในปัจจุบัน ในปี ๒๕๕๗ ประชากรสูงวัยที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีจำนวนมากถึง ๑๐ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของประชากรทั้งหมด ในปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีคนวัยแรงงาน (อายุ ๑๕-๕๙ ปี) ๔.๓ คนต่อผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป) หนึ่งคน ในอนาคต อีก ๒๐ ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีคนในวัยแรงงานเพียง ๒ คนต่อผู้สูงอายุหนึ่งคนเท่านั้น และประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” เมื่อประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมีมากถึงร้อยละ ๒๐ ในปี ๒๕๖๔ (สถานการณ์ผู้สูงอายุ,๒๕๕๗)

จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งจากการประชุมของกระทรวงสาธารณสุขที่จัดขึ้นสำหรับเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลทั่วประเทศ เพื่อพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ผลการศึกษาปัญหาการเจ็บป่วยจากการตรวจร่างกายของผู้สูงอายุไทยในปี ๒๕๕๒ โดยสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ ปรากฏว่ามีผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปร้อยละ ๘๕ หรือประมาณ ๖ ล้านคน ที่สามารถดูแลตนเองได้ และมีผู้สูงอายุที่นอนติดเตียง ติดบ้าน ต้องพึ่งพิงคนอื่นช่วยดูแลกว่า ๑ ล้านคน คิดเป็นเกือบร้อยละ ๑๕ โดยมีประมาณ ๙๖๐,๐๐๐ คน ที่ช่วยเหลือตนเองได้บางส่วนอีกประมาณ ๖๓,๐๐๐ คน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เลย ทางกระทรวงสาธารณสุขจึงเร่งพัฒนาระบบการดูแลที่เหมาะสม โดยพัฒนาระบบการดูแล ๓ เรื่อง คือ ๑.การตรวจคัดกรองเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น โรคมึนเศร้า โดยเน้นที่ระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพ.สต.) กว่า ๘,๐๐๐ แห่งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพผู้สูงอายุในหมู่บ้านชุมชน สธ.ได้พัฒนาสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุคู่มือการดูแลเด็กแรกเกิด เพื่อดูแลอย่างต่อเนื่อง อยู่ระหว่างการประเมินผล ๒.พัฒนาระบบบริการสุขภาพเชื่อมโยงจากสถานพยาบาลสู่ชุมชน เช่น การดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคข้อเข่าเสื่อม การดูแลผู้สูงอายุติดเตียงที่บ้าน ๓.

ส่งเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่นมีระบบการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การสร้างตำบล/อำเภอสุขภาพดี ๘๐ ปีขงแจ้ว เป็นต้น

นอกจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วนั้น สถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดูแลผู้สูงอายุมากที่สุดก็คือ ครอบครัวของผู้สูงอายุเอง ซึ่งจากตัวเลขผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องพึ่งพาคนดูแลนั้นมีจำนวนไม่น้อยทำให้เห็นได้ว่าจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการพึ่งพาเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งการพึ่งพาของผู้สูงอายุที่คนในครอบครัวควรจะต้องทราบนั้นจะเป็นในส่วนของการดูแลในเรื่องของอาหาร การดูแลผู้สูงอายุด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและการออกกำลังกาย การดูแลเรื่องการขับถ่าย การดูแลเพื่อป้องกันอุบัติเหตุในบ้าน การดูแลด้านการติดเชื้อและโรคประจำตัว การดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาพจิต และการดูแลผู้สูงอายุด้านสิ่งแวดล้อม (พวงทอง ไกรพิบูลย์,ออนไลน์) อย่างไรก็ตามภาวะสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอาชีพด้านการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม มีการขยายตัวของเขตเมืองทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง สมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งอาจได้รับการดูแลที่ไม่มีคุณภาพ เนื่องจากไม่มีญาติผู้ดูแลหรือญาติผู้ดูแลไม่มีเวลา (วิราพรธณ วิโรจน์รัตน์,น.๑๐๕) ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวที่มีญาติหรือคนดูแลแต่ก็อาจได้รับการดูแลที่ไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้น การพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องการดูแลผู้สูงอายุสำหรับครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยความเข้าใจในพัฒนาการของผู้สูงอายุรวมทั้งวิธีการในการดูแลผู้สูงอายุที่ถูกต้องและเหมาะสม ประกอบกับจากการศึกษาปัญหาพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในตำบลปากแคว มีความต้องการการดูแลเนื่องจากครอบครัวต้องทำงานจึงทำให้เกิดปัญหาหลากหลายประการ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวทางการสร้างสุขในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ สำหรับองค์การบริหารส่วน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปวางแผน และหาแนวทางส่งเสริมในการสร้างสุขในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามบริบทของผู้สูงอายุให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๓) เพื่อศึกษาแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๑๒๐ คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว คณะผู้วิจัยคาดว่าจะเกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุดังนี้

๑. ได้ข้อมูลสภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒. ได้ข้อมูลความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๓. ได้ข้อมูลสารสนเทศแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๔. ได้ข้อมูลสารสนเทศสำหรับเสนอแก่ผู้บริหารองค์การส่วนตำบลและจังหวัดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามบริบทของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ภาคเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ๒) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุกรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีรายละเอียดของแต่ละวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. การศึกษาสภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

เป็นศึกษาสภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีรายละเอียดดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินศึกษา สืบค้นและวิเคราะห์ เอกสารแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาสภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาจากหลักการ แนวคิด และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ๑) แนวคิด หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ๒) ปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการวิจัยในส่วนนี้ คือ ผู้บริหารและผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๒๐ คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓. ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยในครั้งนี้ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ สภาพปัญหาดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒. การศึกษาความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ มุ่งศึกษาแนวคิดของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการวิจัยในส่วนนี้ คือ ผู้บริหารและผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๑๐๐ คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ประเด็นของความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๓. การศึกษาแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ มุ่งศึกษาแนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

๒. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการวิจัยในส่วนนี้ คือ ผู้บริหารและผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๒๐ คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลคลองพิไกร อำเภอพราณกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร